



Russland: Militærtjeneste og unndragelse av militærtjeneste etter invasjonen i Ukraina

- Hva er reglene for militærtjeneste?
- Hva er straffen for å unndra seg militærtjeneste?
- Hva er sannsynligheten for å bli innkalt til militærtjeneste dersom en person har vært i utlandet i mange år og så reiser tilbake?
- Blir tsjetsjenere innkalt til militærtjeneste?
- Er det samme rutiner som tidligere for innkalling til militærtjeneste, eller er det forenklet rutine under krigen i Ukraina?
- Hvor stor er risikoen for at vanlige vernepliktige sendes i krigen?
- Blir personer som forlater det russiske militæret etter invasjonen i Ukraina, straffet?

Innledning

Responsen omhandler militærtjeneste i Russland, straff for å unndra seg militærtjeneste, risikoen for å bli sendt til Ukraina for å krige og om personer straffes for å forlate militæret etter å ha krigen i Ukraina.

Kildeutvalget er basert på åpent tilgjengelige kilder. Vi har brukt den amerikanske tenketanken Institute for the Study of War (ISW), anerkjente forskere, uavhengige internasjonale og russiske medier, samt den russiske ikke-statlige organisasjonen Agora, en gruppe advokater som gir juridisk bistand til personer utsatt for menneskerettsbrudd av myndighetspersoner. Vi har også konsultert en kilde som vi har god tiltro til, men som vi av sikkerhetsgrunner har anonymisert.

Lovgivning

Alle menn mellom 18 og 27 år må avtjene obligatorisk ettårig verneplikt i Russland (Country of Origin Information Reports Section 2021, s. 45; Loven om militærtjeneste 1998 art. 22). Det er også mulig å avtjene alternativ militærtjeneste, fra 18 til 21 måneder, som følge av religiøs overbevisning eller av samvittighetsgrunner (Grunnloven 1993 art. 59).

Grunnlag for utsettelse av militærtjeneste omfatter blant annet:

- personer som har blitt innkalt, men som er alvorlig syke,
- personer med nære familiemedlemmer som er alvorlig syke,
- personer som må delta i begravelse til et familiemedlem,
- andre omstendigheter som militærkomiteen vurderer som tilstrekkelig grunn for ikke å møte (Loven om militærtjeneste 1998 art. 24).

Personer som unntas militærtjeneste, omfatter blant annet:

- personer som har blitt erklært medisinsk uegnet,
- personer som allerede har fullført militærtjeneste/alternativ tjeneste i Russland eller i et annet land,
- personer som studerer eller har fullført en grad,
- personer hvis far eller bror har dødd som følge av militærtjeneste eller av skader fått under militærtjeneste (Loven om militærtjeneste 1998 art. 23).

Innkalling

To ganger i året, høst og vår, blir vernepliktige kalt inn for å melde seg til militærtjeneste (Country of Origin Information Reports Section 2021, s. 45). Årets første innkalling startet 1. april 2022, og målet er å kalle inn rundt 134 000 vernepliktige i denne runden (Ilyushina 2022). Høsten 2021 ble det kalt inn 127 000 (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3). Ikke lenge etter invasjonen i Ukraina skal militære vervekontorer ha sendt ut innkallingsbrev og mobiliseringsordre, til tross for at vårinnkallingen ikke hadde startet enda. Arbeidsgivere skal også ha mottatt brev fra militære vervemyndigheter der de ble bedt om å informere ansatte om muligheten for å la seg verve som kontraktssoldat i det russiske militæret (Agora 2022, s. 14).

Unndragelse fra militærtjeneste

Å unndra seg militærtjeneste er straffbart etter den russiske straffeloven (1996) art. 328 med bøter på 200 000 rubler (ca. 26 000 NOK), konfiskering av inntekt i 18 måneder, samfunnstjeneste i to år eller fengselsstraff i opptil to år (Straffeloven 1996).

Dersom man forlater tjenesten uten tillatelse, er straffen pågrepelse i seks måneder eller ett år i militært fengsel (art. 337). Straffene for profesjonelle soldater er syv års fengselsstraff. Dersom man prøver å lure seg unna militærtjeneste, ved falske sykdomsbekreftelser eller bestikkelser, er straffen obligatorisk militærtjeneste i ett år, arrestasjon i inntil seks måneder eller forvaring i en disiplinær militær enhet i inntil ett år. Den samme handlingen begått med formål å fullstendig frigjøres fra militærtjenesteplikter, straffes med frihetsberøvelse i en periode på inntil syv år (art. 339) (Straffeloven 1996).

Ifølge en anonym kilde som nederlandske myndigheter har snakket med, blir vanligvis personer som unndrar seg militærtjeneste, straffet med bøter, som følge av at det er første gang de bryter loven. Denne informasjonen er ikke bekreftet av andre kilder (Country of Origin Information Reports Section 2021, s. 46). Vi har ikke funnet kilder som sier noe om at dette har endret seg etter starten av krigen i Ukraina. Per dags dato er det ikke generell mobilisering til militæret i Russland.

For å unngå at personer unndrar seg militærtjeneste, har arbeidsgivere siden februar 2019 blitt pålagt å rapportere til myndighetene dersom de oppdager at ansatte eller søkere til en stilling er forpliktet til militærtjeneste, men ikke har meldt seg. De må også proaktivt minne sine ansatte på at de må melde seg til militærtjeneste. Dersom en bedrift/arbeidsplass ikke gjør dette, kan de bøtelegges (Country of Origin Information Reports Section 2021, s. 46).

Er det økt risiko for å bli innkalt til militærtjeneste dersom en person har vært i utlandet i mange år og så reiser tilbake?

For at militære myndigheter i Russland skal være oppmerksomme på en person i militærdyktig alder, må vedkommende være bostedsregistrert i Russland. Dersom en russisk statsborger som har bodd lenge i utlandet, er registrert som «russisk borger i utlandet», det vil si registrert på den russiske ambassaden og ansett som permanent bosatt i utlandet, er ikke vedkommende forpliktet til å avtjene verneplikten. Dette fremgår av art. 8, pkt. 1 i loven om militærtjeneste (1998). Dersom en person har bodd midlertidig (student eller turist) eller fast i utlandet, må man bostedsregistrere seg innen et par uker etter retur til Russland. På denne måten vil russiske militære myndigheter se at man er tilbake i landet, og man kan bli kalt inn til militærtjeneste.

Innkalles tsjetsjenere til militærtjeneste på lik linje med andre russere?

Det er svært få tsjetsjenere i det russiske militæret. På grunn av krigen i Russland førte i Tsjetsjenia 1994–96 og 1999–2003 tjenestegjorde i mange år ikke tsjetsjenere i det russiske militæret. I 2014 ble verneplikten til det russiske militæret gjeninnført i Tsjetsjenia. I årene etter har det blitt innkalt svært få, rundt 500 i året. Dette gjelder også vernepliktige fra andre delrepublikker i Nord-Kaukasus. Disiplinutfordringer har blitt påpekt som én av årsakene til at få kalles inn.

Men generelt er antallet som ønsker å gjøre verneplikten i disse delene av Russland, mye høyere enn fra andre deler av landet på grunn av høy arbeidsledighet og at militæret er en sikker inntektskilde. Russiske myndigheter har derfor ønsket å

holde antallet nord-kaukasiere nede og ha en mer representativ fordeling på tvers av føderasjonssubjektene. Tsjetsjenere har stort sett bare tjenestegjort i enhetene til det sørlige militære distriktet og i Rosgvardia (Nasjonalgarden) i Tsjetsjenia (EASO 2018, s. 37-38).

Det har kommet rapporter om at tsjetsjenere kjemper i Ukraina på russisk side. I starten av krigen som startet 24. februar 2022, skal de ha kjempet nær flybasen ved Hostomel. Tsjetsjenske elitesoldater skal også ha fått i oppdrag å likvidere Volodomyr Zelenskij i Kyiv, men mislyktes, samt at de skal ha deltatt i slaget om Mariupol (Graham-Harrison & Mironova 2022). Etter Landinfos vurdering kan dette være såkalte Kadyrovtsji, det vil si egne tsjetsjenske paramilitære grupper, men også tsjetsjenere tilknyttet russiske føderale militære formasjoner, slik som Rosgvardia. Tsjetsjenia har både egne militære formasjoner (som ingen andre russiske føderasjonssubjekter har), og militære enheter som er en del av det russiske føderale militæret og politi- og sikkerhetstjenester.

Dersom man nekter militærtjeneste, vil det få verre konsekvenser for en tsjetsjener enn for en etnisk russer?

Dette har vi ikke funnet informasjon om. Så langt Landinfo kan vurdere, er det nærliggende å tro at tsjetsjenerne som ikke ønsker å avtjene militærtjeneste, slipper unna, ettersom det er såpass få tsjetsjenere som kalles inn til militærtjeneste hvert år.

Er det samme rutiner som tidligere for innkalling til militærtjeneste, eller er det forenklet rutine under krigen i Ukraina?

Som nevnt, er det per dags dato ikke generell mobilisering av russere som følge av krigen i Ukraina.

Flere nyhetskilder har rapportert at president Putin den 31. mars 2022 signerte en presidentordre om å rekruttere rundt 134 000 nye vernepliktige denne våren. Rekrutteringskampanjen startet 1. april (Ilyushina 2022; Reuters 2022). ISW (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3) skriver følgende om kampanjen i en rapport fra 31. mars:

Russia's preplanned spring draft will begin on April 1 and does not appear abnormal from Russia's typical conscription cycle. Newly drafted conscripts will not provide Russia with additional combat power for many months.

Kilden understreker imidlertid at de vil følge utviklingen nøye (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3).

Associated Press (2022) skrev 2. april om en foreslått lovendring, men den ser ut til å være utsatt:

Proposed legislation would facilitate the draft by allowing military recruiters to call up conscripts more easily, but the bill has been put on hold for now.

Hvor stor er risikoen for at vanlige vernepliktige sendes i krigen?

Det russiske militæret er et hybrid system av vernepliktige og profesjonelle kontraktsoldater. De siste 15 årene har man søkt å profesjonalisere det russiske forvaret, men de er fortsatt svært avhengige av de vernepliktige, særlig i tilfelle mobilisering der de må ta i bruk reservestyrkene. Vernepliktige utgjør i dag cirka en fjerdedel av den nesten én million store styrken (Hakvåg 2022).

Per i dag må vernepliktige ha gjennomført flere, ifølge ISW minst fire, måneders trening før de kan bli sendt i krig (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3). FFI-forskeren Una Hakvåg (2022) skriver at:

[...] vernepliktige kan benyttes i støttefunksjoner, forutsatt at de har gjennomgått tre måneders grunnopplæring og minst én måneds spesialisert trening i avdeling. Hvorvidt et slikt formelt skille mellom støttefunksjon og krigføring lar seg overholde i praksis, er imidlertid tvilsomt.

I tillegg skriver ISW (Clark, Barros & Hird 2022, s. 3) følgende om unntak ved militær unntakstilstand og full mobilisering («general mobilization»):

New conscripts undergo a one- to two-month basic training, followed by three-to-six months of advanced training before arriving at their assigned units. Current law precludes conscripts from deploying to combat with less than four months of training; however, martial law or general mobilization could supersede the current policy, allowing for the immediate employment of new conscripts or mobilized reservists.

Det russiske forsvarsdepartementet sa tidlig etter invasjonen at Russland ikke sendte vernepliktige til å krige i Ukraina. Men den ikke-statlige organisasjonen Soldatmødrene hevdet at vernepliktige var innrullert blant soldatene som befant seg mot grensen til Ukraina så sent som i desember 2021. Den 9. mars innrømmet det russiske forsvarsdepartementet at vernepliktige var blitt tatt til fange i Ukraina. Ljudmila Narusova, medlem av det russiske føderasjonsrådet¹, har også hevdet at

¹ Overhuset i den russiske nasjonalforsamlingen.

det er vernepliktige blant de falne russiske soldatene, men det er ikke bekreftet fra offisielt hold (Hakvåg 2022).

I det russiske militæret er det særlig bruk av vernepliktige i hærstyrkene, mens marinen og luftforsvaret stort sett består av kontraktsoldater. Det russiske forsvaret skal ha slitt med å rekruttere kontraktsoldater de seneste årene. Ifølge FFIs søsterorganisasjon i Sverige, FOI, kunne Russland i 2019 totalt sette sammen 146 bataljonsstridsgrupper, uten omfattende bruk av vernepliktige. Det utgjorde 100 000–150 000 soldater, omtrent den styrken de satte inn i Ukraina ved krigens start. Disse tallene sannsynliggjør, ifølge Hakvåg (2022), at det er vernepliktige til stede i Ukraina, og at Russland ikke har mulighet til å styrke innsatsen der uten mobilisering.

Press om å signere kontrakter

I tillegg har det i mange år blitt rapportert om at vernepliktige har blitt presset til å signere kontrakt. Dette har også dukket opp i forbindelse med krigen i Ukraina, og Soldatmødrene mener dette skjedde blant vernepliktige i Belgorod oblast kort tid før invasjonen (som sitert i Meduza 2022a). En jurist Washington Post (Ilyushina 2022) har snakket med, sier at dette er et systematisk problem som også fantes før krigen i Ukraina. Ljudmila Narusova (omtalt av Associated Press 2022) hevdet tidlig i mars at 100 menn skal ha blitt tvunget til å signere slike kontrakter, at de ble sendt i kamphandlinger og at kun fire overlevde. Det russiske forsvaret har ikke kommentert dette. I tillegg refererer European Union Agency for Asylum (EUAA) (2022, s. 11) til en artikkel i *Nastojasjtsjee Vremja* fra mars 2022 som hevder at russiske vernepliktige skal ha blitt presset til å skrive under på kontrakter, og at de som nektet å dra til Ukraina, ble «threatened by the articles on desertion».

Den russiske opinionen liker dessuten i liten grad at det faller vernepliktige i krig, men aksepterer i større grad at betalte soldater dør. Derfor er det i russiske myndigheters interesse å vise til at det hovedsakelig befinner seg kontraktsoldater i Ukraina (Hakvåg 2022).

Hvor sendes nye vernepliktige?

Når det gjelder vårens opptak av nye vernepliktige, har forsvarsministeren uttalt at ingen av disse skal sendes til «hotspots», som i vestlige medier har blitt tolket som at ingen skal sendes til Ukraina. Men organisasjoner som Agora og Soldatmødrene har rapportert om økt bekymring blant folk for mulig mobilisering av vernepliktige i forbindelse med krigen (Ilyushina 2022; Reuters 2022). I midten av mars mottok en hjelpetelefon for vernepliktige og tjenestemenn en rekke varsler om at vernepliktige som ble innrullert høsten 2021, fikk en fremskyndet opptrening for mulig å bli sendt til Ukraina for å krige (Agora 2022, s. 15).

Er det mange tilfeller av unndragelse av militærtjeneste/desertering og straff for dette etter invasjonen i Ukraina?

I slutten av mars kom de første rapportene om desertering fra militære enheter utstasjonert i eller ved grensen til Ukraina. I et intervju med den russiske uavhengige nettavisen Meduza fortalte en russisk kontraktsoldat om hvordan de ble fortalt at de skulle på militærøvelse i Belgorod, nær grensen til Ukraina. Det fremkommer at kontraktsoldaten først forstod hva som foregikk da artilleriskytingen ble gjengjeldt. Han skal også ha blitt banket opp av en av offiserene, og deserterte etter det (Meduza 2022c). Det er flere liknende rapporter i russiske uavhengige medier om kontraktsoldater som har forlatt tjenesten etter at de har vært og kriget i Ukraina, eller nektet å følge ordre (Meduza 2022b).

Den russiske ikke-statlige organisasjonen Agora opplyste i slutten av mars 2022 at de på det tidspunktet ikke hadde mottatt informasjon om straffesaker for unndragelse av militærtjeneste (straffeloven art. 328) eller for ikke å adlyde ordre (straffeloven art. 332) etter invasjonen i Ukraina. De skriver imidlertid om tre gruppesaker mot tjenestemenn i Rosgvardia i Belgorod og på Krim, hvor tjenestemennene nektet å bli sendt til Ukraina. I en annen sak skal en troppsjef for en infanteritropp i OMON², utstasjonert på Krim, ha nektet å følge ordre om å dra til Ukraina (Agora 2022, s. 15). En anonym kilde Landinfo har konsultert, opplyste at de per 11. mai ikke kjente til straffesaker mot desertører.

² Spesialavdeling i den russiske nasjonalgarden (Rosgvardia), som settes inn i høyrisikoopdrag. OMON var tidligere en spesialavdeling i det russiske politiet, underlagt innenriksdepartementet (MVD).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnet er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Agora (2022, mars). *Russia: Human rights martial law*. Moskva: Agora. Tilgjengelig fra https://drive.google.com/file/d/184rnY6VcbJs635NdCsWxEz_yZwt2swhi/view?fbclid=IwAR038zSpn0CO00VUEbY4uAFd4kjMbulzAFbgDi4s-PkZx4m1zf6NqsqQ5w [lastet ned 10. mai 2022].
- Associated Press (2022, 2. april). War in Ukraine fuels fears among draft-age Russian youths. *Associated Press*. Tilgjengelig fra <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-russian-youth-draft-fears-0553c8ac5981758826f973e2103348e0> [lastet ned 5. mai 2022].
- Clark, Mason, Barros, George & Hird, Karolina (2022, 31. mars). *Russian Offensive Campaign Assessment* (Institute for the Study of War & AEI's Critical Threats Project 2022). Washington, D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Operations%20Assessments%20March%202021.pdf> [lastet ned 5. mai 2022].
- Country of Origin Information Reports Section (2021, april). *Country of origin information report for the Russian Federation*. Haag: Det nederlandske utenriksdepartementet. Tilgjengelig fra https://coi.euaa.europa.eu/administration/netherlands/PLib/04_2021_MinBZ_NL_COI_report_Russian_Federation.pdf [lastet ned 4. mai 2022].
- EASO (2018, august). *Country of Origin Information Report Russian Federation: The situation for Chechens in Russia*. Valetta: European Asylum Support Office. Tilgjengelig fra https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/Chechens_in_RF.pdf [lastet ned 5. mai 2022].
- EUAA, dvs European Union Agency for Asylum (2022, 5. april). *Russian Federation: Treatment of military deserters by state authorities since the February 2022 invasion of Ukraine (1 February 2022 – 4 April 2022)* (Q24-2022). Valetta: EUAA. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/2070967/2022_04_Q24_EUAA_COI_Query_Response_Russia_Treatment_of_military_deserters_by_state_authorities.pdf [lastet ned 9. mai 2022].
- Graham-Harrisson, Emma & Mironova, Vera (2022, 22. mars). Chechnya's losses in Ukraine may be leader Ramzan Kadyrov's undoing. *Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/22/chechnyas-losses-in-ukraine-may-be-leader-ramzan-kadyrovs-undoing> [lastet ned 5. mai 2022].
- Grunnloven (1993). *КОНСТИТУЦИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ* [Den russiske føderasjons grunnlov]. Tilgjengelig fra <http://www.constitution.ru/> [lastet ned 4. mai 2022].

- Hakvåg, Una (2022, 11. mars). Bruker Russland vernepliktige i Ukraina? *FFIs blogg* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.ffi.no/aktuelt/blogg/bruker-russland-vernepliktige-i-ukraina> [lastet ned 5. mai 2022].
- Ilyushina, Mary (2022, 1. april). As Russia drafts young men, some fear ending up on Ukraine's front line. *Washington Post*. Tilgjengelig fra <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/01/russia-military-army-conscripts-draft/> [lastet ned 5. mai 2022].
- Loven om militærtjeneste (1998). *Федеральный закон от 28.03.1998 N 53-ФЗ (ред. от 30.12.2021) "О воинской обязанности и военной службе"* [Den føderale loven fra 28.03.1998 N 53-ФЗ (sist endret 30.12.2021) "Om militære plikter og militærtjeneste"]. Tilgjengelig fra <https://legalacts.ru/doc/FZ-o-voinskoj-objazannosti-i-voennoj-sluzhbe/> [lastet ned 4. mai 2022].
- Meduza (2022a, 25. februar). 'I'm panicking — where is my child?'. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/en/feature/2022/02/26/i-m-panicking-where-is-my-child> [lastet ned 9. mai 2022].
- Meduza (2022b, 12. mai). «Не хотелось ехать умирать и убивать» [Jeg ønsket ikke å dra for å dø og drepe]. *Meduza*. Tilgjengelig fra <https://meduza.io/feature/2022/05/12/ne-hotelos-ehat-umirat-i-ubivat> [lastet ned 13. mai 2022].
- Meduza (2022c, 23. mars). «Никто не понимал, что происходит. Мы думали — учения» ["Ingen forstod hva som foregikk. Vi trodde det var en øvelse"]. *Meduza*. Tilgjengelig fra https://meduza.io/feature/2022/03/23/nikto-ne-ponimal-chto-proishodit-my-dumali-ucheniya?utm_source=telegram&utm_medium=live&utm_campaign=live [lastet ned 10. mai 2022].
- Reuters (2022, 31. mars). Russia drafts 134,500 conscripts but says they won't go to Ukraine. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/world/europe/russia-drafts-134500-conscripts-says-they-wont-go-ukraine-2022-03-31/> [lastet ned 5. mai 2022].
- Straffeloven (1996). *"Уголовный кодекс Российской Федерации" от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 25.03.2022)* ["Den russiske føderasjonens straffelov" datert 13.06.1996 N 63-FZ (sist endret 25.03.2022)]. Tilgjengelig fra <https://base.garant.ru/10108000/> [lastet ned 4. mai 2022].

Muntlige kilder

Anonym kilde. E-post 11. mai 2022.

© Landinfo 2022

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.